

I r o d a l o m :

1. LEITCH, I. /1961/ Nutrition: A scheme for classification and coding of information for machine retrieval.
Nutr. Abstr. Rev. 31, 1099-1107.
2. ULMANN, M. /1960/ Die Zweckmäßigkeit verschiedener Dokumentationsverfahren für das Gebiet der Ernährungswissenschaft. Ernährungsforschung, 5, 205-229.
3. WIECHMANN, G. /1957/ Handlochkarten zur Literaturdokumentation nach der Dezimalklassifikation. Münch. med. Wschr. 99, 1552-1555.

KALLAI László

778.14

MIKROKÁRTYÁK GYAKORLATI FELHASZNÁLÁSA

A hazai és külföldi szakirodalomban egyre gyakrabban olvashatunk a mikrokártyák könyvtári használatáról. Nálunk egyelőre inkább csak elméletileg foglalkoznak a kérdéssel, mivel mikrofilmkártya felvevő összesen 3 db van az országban, leolvasó készülék szintén kevés. Pedig a mikrokártyák széleskörű elterjedése a könyvtárakban a közeljövőben elkerülhetetlen.

Mielőtt rátérnénk a mikrokártya felhasználásának kérdésére, tisztázni kell néhány fogalmat. A mikrokártyáknak különböző válfajai vannak Ezek a következők: x/

x/ Az elnevezések még nem alakultak ki. Magunk részéről a közölt elnevezéseket tartjuk a legelőszerűbbnek.

1. Mikrokártya:

Ezalatt az általános elnevezés alatt a 7,5 x 12,5 cm-es vagy ennél nagyobb mindenfajta síkfilm vagy mikrolap értendő, amelyen könyv, folyóirat vagy egyéb dokumentum-felvételek vannak sorozatban /10-140 könyvoldal/. Ez az általános elnevezés csupán megkülönböztetésül szolgál a 35 mm-es mikrofilmmel szemben.

2. Negatív mikrofilm kártya:

Általában 7,5 x 12,5 cm könyvtári katalógus méretű síkfilm, amelyen a betűk negatívan /tehát fekete alapon f e h é - r e n / jelentkeznek. Használatosak nagyobb méretek is, de könyvtári használatra ez a legmegfelelőbb.

3. Pozitív mikrofilm kártya: /mikro-fiche/

Ugyanolyan méretű /7,5 x 12,5 cm-es/ síkfilm. A negatív mikrofilm kártyának másolata, amelyen már pozitív formában jelennek meg a betűk /fehér alapon f e k e t é n /. Leolvasása mindkettőnek leolvasógéppel történik.

4. Mikrolap: /mikro-opaque/

A negatív mikrofilm kártya 7,5 x 12,5 cm-es foto kartonpapír másolata. Epizskopos leolvasógéppel olvasható. /A modern mikrokártya leolvasók általában negatív vagy pozitív mikrofilm kártya és pozitív mikrolap leolvasására is alkalmasak./

A mikrokártya használata az Egyesült Államokban mind könyvtári vonalon, mind egyéb területeken már rendkívül elterjedt. Sok millió van belőle forgalomban, és készítésével már 1958-ban 8 nagyvállalat foglalkozott. Ujságokat, kongresszusi közleményeket, doktori disszertációkat, tudományos cikkeket terjesztenek ilyen módon. /1/

A mikrokártyák elterjedésének feltételei a jó és olcsó leolvasógépek, valamint az automatikus nagyteljesítményű felvételező berendezések. Mivel ezeket a gépeket az Egyesült Államokban régóta gyártják, könnyen érthető ott a mikrokártyák széleskörű használata.

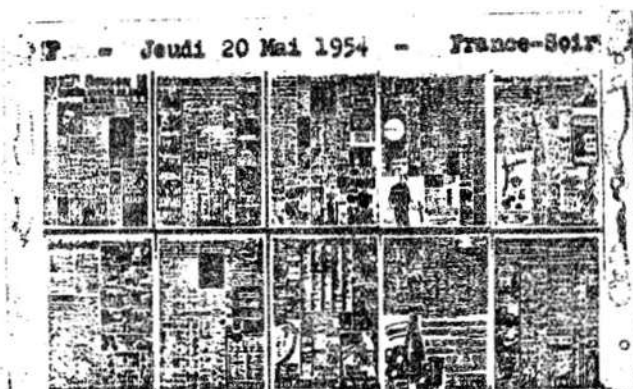
Az Atomenergia Bizottság pl. információinak 80 %-át mikrokártyán közli 35 állam részére, de hosszú sorát lehetne még felsorolni a felhasználás lehetőségeinek.

A mikrokártya alkalmazása révén a könyvtárak helyhiánya gyökeresen megoldható. Pl. az Országos Műszaki Könyvtár kb. 7500 folyómatár polcon elhelyezett kb. 220 000 kötet könyv- és folyóirat állomá-

/1/ SCHMIDT, H.: Die Mikrokarte und ihre Probleme.- Dokumentation, Fachbibliothek, Werksbücherei. 1959. 7.k. 3.sz. p.83-84.

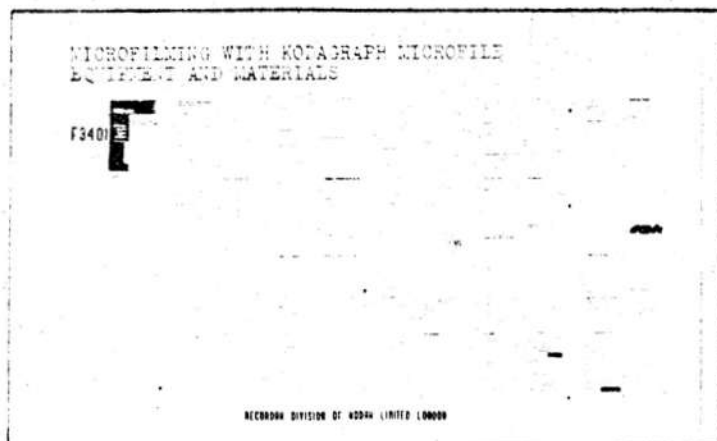

1.sz. ábra

2.sz. ábra

nya könnyen elhelyezhető volna mikrokártya formájában a könyvtársó terem falai mentén felállított 40 m hosszú 2,40 m magas és 15 cm mély polcon.

3. sz. ábra
Mikrolap, 48 oldal, Din A/4-s dokumentumról

Ez a példa csak azt akarja megvilágítani, milyen óriási helymegtakarítást jelent a mikrokártya. Azonban szükségtelen, hogy teljes könyvtárakat mikrokártyára vegyünk fel, tökéletesen elég, ha a mikrokártyák alkalmazása révén annyi raktérterületet szabadítunk fel, amennyi új anyag évenként a könyvtárakba beáramlik.

Az Országos Műszaki Könyvtárba 16 000 kötet könyv és folyóirat érkezik be évente. A feladat ebben az esetben az, hogy ennek a 16 000 kötetnek megfelelő helyet biztosítsunk. Ez történhet oly módon, hogy a régi vagy inkurrens anyagot mikrokártyára felvesszük, az eredeti példányokat pedig kislejtezünk, de felvehetjük pl. az új folyóirat anyagot is teljes egészében, amit azután 1-2 év múlva kötés nélkül kislejtezhetünk! Ebben az esetben a kötetítés nem kevés költsége és munkája is eszik.

A fenti 16 000 kötet felvétele 2 felvevőgép beállításával kb. 1 1/2 év alatt elvégezhető. Ha tekintetbe vesszük, hogy a könyvtárakba beözönlő anyagot a legnagyobb könyvtárak raktárai sem képesek megemészteni, és új raktárak építése helyhiány miatt legtöbbször lehetetlen, nyilvánvaló, hogy a raktározás problémája csak a mikrokártyák bevezetésével oldható meg.

Olyan könyvtárakban, ahol selejtezésről nem lehet szó, mert a régi anyag sokszor értékesebb az újnál, ott a mikrokártyára való felvételezés állományvédelmi szempontból szükséges. De itt is alkalmazható annál a - fentebb említett - inkurrens új anyagnál, amely a kötés és raktározás költségeit nem éri meg.

Mi szükséges tehát ahhoz, hogy nálunk is ugyanugy elterjedjen a mikrokártyákon való dokumentáció, mint ahogy másutt már a gyakorlatban régen megvalósult?

Egyrészt következetes propaganda, amely rámutat mindazokra az előnyökre, amit a mikrokártya rendszere nyújt,

másrészt a technikai eszközök /leolvasó készülékek/ beszerzése.

Propagálásában fontos szerepük van a könyvtáraknak, ahol leolvasógépek beszerzésével és üzembeállításával kell a mikrokártyák előnyeire az olvasók, kutatók figyelmét felhívni.

Természetesen elsősorban a könyvtárosokat kell meggyőzni arról, hogy a mikrokártyára szükség van. Ha a mikrofilmmezés már a könyvtári munka gyakorlatává vált, akkor logikusan következik, hogy a mikrokártya bevezetése még ennél is fontosabb, mert a mikrofilm minden előnye mellett sokkal nagyobb hely meg takarítást jelent, és sokkal olcsóbb annál.

A leolvasó gépek beszerzése nem olyan nagy probléma, mint néhány évvel ezelőtt. Hollandiában és Angliában is gyártanak Amerikán kívül olyan olcsó /50-80 \$/ leolvasó gépeket, melyek ára nem több egy közepes minőségű fényképezőgépénél, amilyenből sok ezer darabot importálunk évente. Ezek beszerzése elsősorban a nagy könyvtárak feladata lenne.

De a legtöbb könyvtárban van már Dokumátor leolvasó készülék, amelyhez a gyártól megrendelhető egy 20 mm-es objektív. Ezzel ez a gép alkalmassá lesz negatív vagy pozitív mikrofilm kártyák leolvasására. Ha pedig a Barabási-féle adaptert /2/ alkalmazzuk, akkor a Dokumátor leolvasó, mint univerzális gép, negatív és pozitív mikrofilm kártyák és mikrolapok leolvasására is használható.

A leolvasó készülékek beszerzése azonban nemcsak a könyvtáraknál fontos, ahol a helyhiány csökkentését szolgálja, hanem a magánosok részére is. Ha a kutatók, mérnökök stb. a könyvtárakban megismerik a mikrokártya előnyeit, hozzászoknak annak használatához, bizonyos idő után éppen úgy megvásárolják ezeket a készülékeket, mint az írógépet vagy fényképezőgépet.

A kutató részére lényeges könnyebbséget jelent, ha nem kell órákat könyvtárakban töltenie, hanem munkájával kapcsolatos teljes dokumentációját egyik íróasztal fiókjában rendszerezve tarthatja. A jövő perspektívájában a mikrokártyák levelezőlapon lesznek a könyvtáraknál megrendelhetők, és még a külföldi anyag beszerzése sem jelent majd problémát. Ezta külföldről beszerzendő ritka anyagot az illetékes könyvtárak mikrokártyákon megrendelhetik, és rövid időn belül kézbesíthetik a megrendelőnek.

/2/ SEBESTYEN Géza, Egy kísérletező magyar könyvtár /3/
A könyvtáros, 1961. 4.sz. p.208.

5.sz. ábra

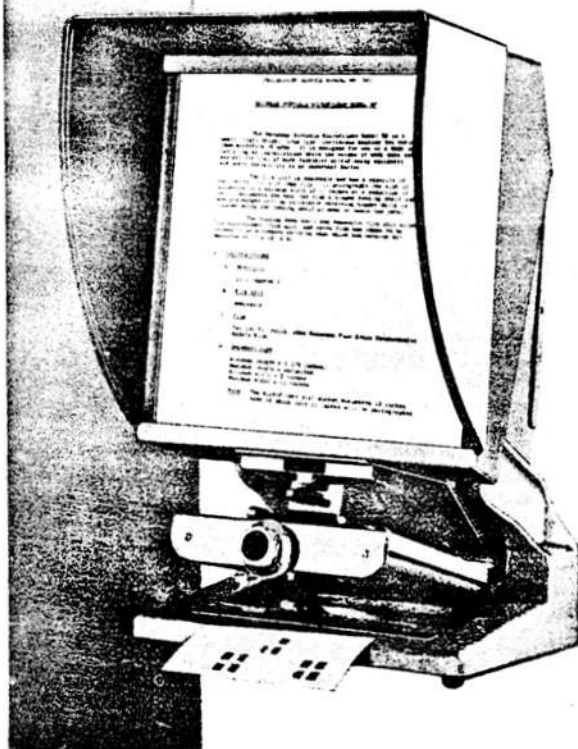
"Dagmar II." Holland mikrofilm
kártya leolvasó készülék
Asztalra vetíthető, tükröződés-
mentes

RECORDAK

**READER
Model 6B
'MICROCARD'**

4.sz. ábra

KODAK
gyártmányu
mikrolap
leolvasó
készülék

Gyakran felmerül a kérdés, milyen előnyöket jelent a mikrokártya a mikrofilmmel szemben. Erre könnyű válaszolni. A mikrokártya

- a/ olcsóbb,
- b/ kisebb helyet foglal el,
- c/ könnyebben kezelhető.

A mikrofilm-kocka filmanyaga kb. 15 fillérbe kerül, a mikrofilm kártya 7,5 x 12,5 cm-es nagyságban 2,- Ft. Egy mikrofilm kártyára 10-140 oldal fotográfálható a dokumentum nagyságától függően. A normál nagyságú A/4-es dokumentumokból átlagosan 48-50 oldal fér egy mikrofilm kártyára, ami azt jelenti, hogy a 15 filléres mikrofilmmel szemben átlagosan 4 fillér - tehát negyedrésze - egy oldal filmköltsége. Ha azonban kisebb könyvekről van szó, a mikrofilm 15 filléres /vagy 2 oldalra történő felvétel esetén 7,5 filléres/ költségével szemben a mikrofilm kártyáé oldalanként 1,4 fillér, tehát nem egészen egytized része a mikrofilm nyersanyag költségének.

Pontosan ugyanaz a helyzet a helymegtakarítás szempontjából is. Egy A/5-ös könyvnek 2 oldala fényképezhető egy mikrofilmmre 24 x 36 mm-re. Egy mikrofilm kártyára ugyanennek a könyvnek 140 oldala fér. Mivel egy mikrofilm kártyán kb. 8 db 24 x 36 mm-es kocka fér el, és minden ilyen kockába 18 oldal fotográfálható, így 9-szer kisebb helyet foglal el egy dokumentum oldal, ha mikrokártyára fotográfáljuk, mintha mikrofilmmre vesszük fel.

A mikrofilm kártyának könnyebb kezelhetősége a mikrofilmmel szemben első látásra nyilvánvaló. Egyrészt, mert a mikrokártya nagyobb, másrészt, mert a mikrokártyán a dokumentum címe és adatai a fejrésszen szabadszemmel elolvashatók.

Azáltal, hogy a mikrokártya katalógus-cédula méretű, egyesíti magában a katalógust és a könyvraktárt.

A negatív mikrofilm kártya annak ellenére, hogy lényegesen erősebb kicsinyítéssel dolgozik - ugyanugy nagyítható fotopapírra is, mint a mikrofilm. Ha pedig több példány pozitív mikrofilm kártya-vagy mikrolap szükséges, egyszerű kontakt másolással gyorsan és olcsón állítható elő bármilyen mennyiségű másolat.

Egy pozitív mikrofilm kártya filmanyag költsége kb. 2,- Ft, míg egy mikrolap fotopapír anyagköltsége kb. 49 fillér. Maximális esetben tehát egy A 5-ös könyvoldal felvételének negatív és pozitív anyagköltsége 1 fillér. A további mikrolap másolatok költsége természetesen még kevesebb, oldalanként kb. háromtized fillér.

A fenti adatok meggyőzően bizonyítják a mikrokártya gyakorlati felhasználásának lehetőségeit, célszerűségét és gazdaságosságát. Bismunk benne, hogy a közeljövőben könyvtáraink felismerik bevezetésének szükségességét, és megfelelő gépi berendezések beszerzésével megindítják a könyvtári munka korszerűsítésének ezt a folyamatát.

GARA Andor

.